

Ханжи В. Б. – кандидат философских наук, доцент, Одесский национальный медицинский университет.

СТРЕЛЫ АНТРОПНОГО ВРЕМЕНИ: ФИЗИЧЕСКИЙ И ЭКЗИСТЕНЦИАЛЬНЫЙ АСПЕКТЫ

В предыдущих публикациях (Ханжи, 2011, 2012) нами была показана необходимость построения антропологической парадигмы времени в качестве методологического основания осмысления исторического процесса (понимаемого как разворачивание человеческой деятельности), а также соответствующего ему антропного времени, ибо в рамках одной только традиционной онтологической парадигмы времени это не представляется возможным. Разработка проблемы естественным образом привела к постановке вопроса о направленности антропного времени или, образно выражаясь, о стрелах антропного времени. Может показаться, что использование понятия «стрела времени» во множественном числе абсурдно, поскольку и живой опыт, и современная физика (постнеклассический этап) свидетельствуют о единственной имеющей место быть стреле времени: из прошлого – через настоящее – в будущее, однако это справедливо, на наш взгляд, лишь в одной проекции. При различении физического и экзистенциального аспектов антропного времени указанная выше однозначность становится ущербной. Таким образом, целью исследования является осмысление направленности антропного времени, понимаемого в физическом и экзистенциальном аспектах.

Необратимость времени вообще, то есть наличие в природе единственной стрелы времени – одна из фундаментальных идей науки постнеклассического этапа. Основанием научной аргументации в пользу этого положения являются феноменально открывающиеся необратимые процессы (наука традиционно необратимость времени связывает с необратимостью процесса), а именно: 1) возрастание энтропии в замкнутых системах; 2) возникновение диссипативных структур (самоорганизация) в открытых системах; 3) «разбегание» галактик; 4) рассеяние электромагнитного излучения; 5) движение всего живого от рождения – через взросление и старение – к смерти и др. Однако насколько корректными являются физические представления о необратимости времени в отношении времени человека – антропного времени?

Безусловно, если мы говорим о человеке в физическом смысле – как о материальном объекте, то единственность стрелы времени – характеристика, приложимая к нему в той же степени, что и к иным природным объектам. И. Пригожин по этому поводу метко замечает: «Мы стареем в том же направлении, что и звезды, и галактики» [1, с. 24]. И все же, как только физический аспект антропного времени уступает место аспекту экзистенциальному, мы полагаем возможным выделение уже двух, противоположных друг другу, стрел времени.

Ранее нами был выдвинут тезис следующего содержания: «История человечества есть овремененная в деятельности свобода его воли». Развитие этой мысли дает возможность предположить, что направленность исторического процесса и антропного времени (экзистенциальный аспект) определяется глубинным основанием разворачивающейся в нем человеческой деятельности – свободой воли, «взятой по модулю»: если исторический процесс являет собой эманацию позитивной свободы воли («плюс-свободы»), фундамирующей самореализацию личности, мы говорим об одной стреле антропного времени и исторического процесса; если же наблюдается прямо противоположная картина – «бегство» от свободы, сворачивание ее позиций (реализация «минус-свободы»), то это означает, что экзистенциально антропное время (и сопровождаемая им история) движутся вспять, оставляя позиции, занятые ранее. Итак, движение антропного времени, понимаемого в экзистенциальном аспекте, выражаемо уже не одной, а двумя разнонаправленными стрелами времени.

Наконец, уравнивание этих двух тенденций приводит к «зависанию» антропного времени и стагнации человеческой истории.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Пригожин И. Будущее не задано // Человек перед лицом неопределенности. — Москва – Ижевск : Инст. комп. исследований, 2003. — С. 13 – 26.

Цибра М. Ф. – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, історії та політології Одеського національного економічного університету.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЛЮДСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Глобалізація передбачає встановлення певного зв'язку між людьми, з амплітудою від універсального до загального. Щоб охопити, зрозуміти та тотально оцінити процес глобалізації, необхідно насамперед визначитися у тому, що надає універсальних рис (у плані суспільного зв'язку) і, власне, самої суті категорії універсальності.

Перед громадою постає завдання побудувати таку конструкцію відношень між людьми, яка здатна нести навантаження (передумову) всіх майбутніх суттєвих і несуттєвих зв'язків, що цементують суспільство, як цивілізаційну монаду (*від грец. monas, род. п. monados — одиниця, єдине*).

Зрозуміло, що лише визначити характер сучасного суспільства, його вади та досягнення – замало. Потрібно досконально занурюватися у проблему і напрацьовувати план подальшого суспільного розвитку, намагаючись уникати непродуктивних, схоластичних «разлагольствований», використовуючи тут найбільш адекватне російське слово.

Класична філософія соціальних питань насамперед вивчає суспільні зв'язки, веде постійні категоріальні дискусії з приводу пошуків соціального у тотальному (загальному, ГЛОБАЛЬНОМУ), з'ясовує аксіологічні параметри кінцевої філософської мети людського співтовариства. Прагнення до «класичності» розчиняє соціальні ознаки в універсальних. Не сприймався науковцями погляд на універсальне, як на те, що вичленовується і напрацьовується у соціальному і через соціальне. Еммануїл Кант шукав тотальне у моралі, Георг Гегель – у політиці, а Карл Маркс в економіці, і всі – не без відомого філософам-науковцям «изящного смысла».

Сучасність висвітила перед світовою філософською думкою нову, більш адекватну викликам часу, проблему – етичний, етнічний, політичний, економічний дискурси не придатні для опису подій і речей, що глобалізуються на суспільному ґрунті сьогодні. Питання не стоїть так, що глобалізація не стосується економіки, політики, або моралі. Справа у тому, що класичний метод розгляду сучасних форм агресивно пульсуючого соціального, апелює до субстанціоналістського сприйняття, коли глобалізація постає блідою плямою. Глобалізація знаходиться виключно на рівні чистих акцидентів (від лат. *accidentia* – випадок), форм без змісту, по суті порожніх оболонок. За кожною такою формою, чи оболонкою, слідує не деяка сутність, а інша така оболонка-форма, що у свою чергу, не співвідноситься більше ні з чим, окрім ще однієї оболонки-форми.

Саме даний безкінечний шерег оболонок-форм і складає онтологію глобального світу, вказуючи на те, що глобалізуючийся світ – це світ віртуальний, і надалі віртуалізуючийся у свідомості соціуму. Універсальний і одночасно тотальний зв'язок, який укорінюється у процесі глобалізації, виступає парадоксальним зв'язком, що плодить всюдисущу індиферентність, дуальну байдужість із замкненості та ввічливої відстороненості.

Одночасно стертість, вичерпність різниці, піддається деконструктивістській мініатюризації. Різновиди байдужості виникли разом і незвичним чином. Мотивом для їх виникнення постала сублімація принципу індивідуальності. (Напомню, что СУБЛИМАЦИЯ, в психологии — психический процесс преобразования и переключения энергии аффективных влечений на цели социальной деятельности и культурного творчества. Понятие введено З. Фрейдом (1900), рассматривавшим сублимацию как один из видов трансформации влечений (либидо), противоположный вытеснению, БЭКиМ-2003.).

Піднесена у ранг кінцевої інстанції неповторного і виключного індивідуальність опинилася перед стерильністю та безликістю власного існування. На озброєні проти особистості сьогодні ефект 25 кадру, різні технології зомбування, тематичні психотренінги, тощо. (На мій погляд, слід уважно переглянути переконання *випадковості* суцього, бо саме така точка зору розхолоджує індивід, але це інша тема, для іншої довгої полеміки).

Безумовно, подібні трансформації далекі від позитиву, провокують негативні наслідки інтеграційних процесів, серед яких важливе місце посідає криза особистої ідентичності. Людська особистість (мікрокосм, за Г. С. Сковородою) складається з багатьох рівнів.

Один з них містить специфіку індивідуального «Я». Процес буття акумулює у собі неповторність персонального досвіду, особливості характеру та темпераменту, вік, стать та інші «компоненти», що виборюють свій вплив.